

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРІОРИТЕТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА СВІТОВОМУ РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ

У статті проаналізовано наукові підходи до імплементації пріоритетів сталого розвитку на світовому ринку нафтопродуктів. Розглянуто формування механізмів системної адаптації управління сталим розвитком на світовому ринку нафтопродуктів до вимог постіндустріальної епохи. Виявлено умови реалізації пріоритетів сталого розвитку на ринку нафтопродуктів на локальному, національному, міжрегіональному та світовому рівнях з урахуванням комплексного підходу.

Ключові слова: *світовий ринок нафти, світовий ринок нафтопродуктів, нафтопереробна промисловість, сталий розвиток.*

В статье проанализированы научные подходы к имплементации приоритетов устойчивого развития на мировом рынке нефтепродуктов. Рассмотрено формирование механизмов системной адаптации управления устойчивым развитием на мировом рынке нефтепродуктов с требованиями постиндустриальной эпохи. Выявлены условия управляемости рынком нефтепродуктов на локальном, национальном, межрегиональном и мировом уровнях с учетом комплексного подхода.

---

¹ к.е.н., професор, професор кафедри міжнародного менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

² к.е.н., доцент, професор кафедри міжнародного обліку і аудиту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Ключевые слова: мировой рынок нефти, мировой рынок нефтепродуктов, нефтеперерабатывающая промышленность, устойчивое развитие.

The article analyzes the scientific approaches to implementing the priorities of sustainable development on the global petroleum refining market. Forming systemic mechanisms of adaptation sustainability management in the global oil market with the requirements of the post-industrial era. Discovered conditions manageability refining market at local, national, international and global levels, taking into account global issues.

Key words: world oil market, world petroleum refining market, oil industry, sustainable development.

Постановка проблеми. Важливою складовою світового господарства є сфера нафтопереробки, що пов'язано із забезпеченням таких основних видів діяльності: генерації енергії завдяки використанню мазуту та інших нафтопродуктів, функціонування транспортних засобів, надання сировини для нафтохімічної промисловості. Хоча питома вага альтернативних джерел енергії неухильно зростає, однак реалії сьогодення такі, що нафтопродукти залишаються стратегічно важливими для забезпечення енергетичної безпеки більшості країн світу. Разом з тим, підвищення вимог суспільства до екологічності, енергоефективності, доступності до джерел енергії обумовлює потребу у всебічному впровадженні засад сталого розвитку на світовому ринку нафтопродуктів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасний науковий доробок у сфері сталого розвитку та функціонування світового ринку нафтопродуктів містить праці вітчизняних та зарубіжних фахівців. Зокрема, Ш. Боніні [1], В. Бурлаки [2], В. Казакова [3], І. Кірноса [4], Б. Кочірка [5], О. Кратта [4], А. Лі [3], С. Лютого [5], В. Мазуренко [6], Дж. Мюельбауера [7], М. Хілі [8], О. Шапрана [6], О. Шпака [9], Л. Щербініної [5] та ін. Разом з

тим, не отримали належного дослідження питання імплементації пріоритетів сталого розвитку на світовому ринку нафтопродуктів.

Мета статті полягає у дослідженні імплементації пріоритетів сталого розвитку на світовому ринку нафтопродуктів.

Викладення основного матеріалу. Сталий розвиток є глобальним завданням, тому його принципи і пріоритети повинні бути реалізовані в широкому сенсі засобами міжнародного співробітництва щодо галузевого розвитку, зокрема зусиллями Комісії ООН зі сталого розвитку, Організації економічного співробітництва та розвитку, ОПЕК та ін. Певне протиріччя існує між цілями і засобами досягнення сталого розвитку (баланс економічної, соціальної та екологічної сфер суспільства).

Світовий ринок нафтопродуктів являє собою складну систему взаємовідносин, яка забезпечує узгодження всіх елементів від геологорозвідувальних робіт, видобутку нафти, транспортування нафти, з відповідною інфраструктурою постачання та зберігання нафти до виробництва первинних і вторинних нафтопродуктів та їх кінцевого енергетичного та неенергетичного споживання (приватне та державне забезпечення потреб транспорту, забезпечення муніципального сектору енергією, нафтохімічна промисловість та ін.), торгівлі (у т. ч. міжнародної), запасів, що у сукупності формує кон'юнктурні параметри світового ринку нафтопродуктів. «Розвиток світового ринку нафти пов'язаний з удосконаленням видобутку, виробництва, впровадженні енергозберігаючих технологій та з диверсифікацією джерел енергоресурсів» [6].

Кожна ланка світового ринку нафтопродуктів підпадає під безпосередній вплив вимог сталого розвитку, пріоритети якого визначені у «Порядок дій на XXI століття» на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро в 1992 р. на Спеціальній Асамблеї ООН з проблем сталого розвитку в Нью-Йорку в 1997 р., на Всесвітній зустрічі зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі в 2002 р. та ін. [10–12]. Крім цього більшість країн світу мають національні плани та стратегії щодо

імплементатії пріоритетів сталого розвитку, які містять індикативні плани та параметри не лише на загальноекономічному рівні, але й на рівні галузі або сфери діяльності.

Цілепокладанням імплементатії пріоритетів сталого розвитку на світовому ринку нафтопродуктів є підвищення рівня сталого розвитку на локальних, національних та міжрегіональних ринках нафтопродуктів в умовах функціонування конкретної соціально-економічної системи, впливу зовнішньо-економічного і геополітичного середовища, технологічних досягнень. Наприклад, в Україні станом на початок 2014 р. відсутня стратегія сталого розвитку, хоча ще у 2003 р. було прийнято Постанову КМУ від 26 квітня 2003 р. № 634 «Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки» [13], але вона втратила чинність у 2011 р. Проте чинними залишається низка нормативно-правових актів, наприклад, «Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року», затверджена Законом України ід 21 грудня 2010 року № 2818-VI [14], в рамках виконання зобов'язань щодо Плану дій асоціації Україна – ЄС на виконання Стратегії в 2011 році КМУ затвердив «Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки», Постанова КМУ від 5 грудня 2007 р. № 1376 «Про затвердження Державної цільової екологічної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища» [15], Постанова КМУ від 1 березня 2010 р. № 243 «Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2015 роки» [16] та ін. Попри існування в Україні інституцій, відповідальних за імплементатію ідей сталого розвитку, реальних успіхів продемонстровано не було. Наприклад, існувала з 1997 по 2003 рр. Національна комісія сталого розвитку України при Кабінеті Міністрів України, далі її повноваження було передано Національній раді зі сталого

розвитку України в якості консультативно-дорадчого органу при Президентові України, яка існувала з 2003 по 2007 рр. Відповідальність центральних і місцевих органів виконавчої влади за виконання законів України, актів і доручень Президента України, власних рішень щодо забезпечення дієвого контролю за роботою керівних кадрів щодо стабільного та ефективного соціально-економічного розвитку регіонів неодноразово наголошувалась на найвищому державному рівні (див. наприклад [17]).

Для досягнення збалансованого розвитку групою незалежних громадських експертів пропонувались «наступні пріоритети: 1) структурна перебудова і оздоровлення економіки України; 2) формування інституційної бази збалансованого розвитку; 3) зниження рівня соціально-економічної нерівності і бідності; 4) розвиток регіональної політики збалансованого розвитку; 5) перехід до збалансованого природокористування; 6) формування демократичного суспільства; 7) освіта і наукове забезпечення у сфері збалансованого розвитку; 8) збалансоване ведення сільського господарства; 9) врахування національних культурних цінностей; 10) розвиток міжнародного співробітництва; 11) збереження біологічного і ландшафтного різноманіття; 12) енергозбереження і збалансований розвиток енергетики» [18]. Дані пріоритети мають узагальнене значення та конкретизуються авторами, однак важливо, що українське суспільство за роки, що минули, не просунулось у вирішення даних завдань.

Натомість в ЄС ідея сталого розвитку стала однією з основних та була включена до Амстердамського договору в якості всеосяжної мети політики ЄС вже в 1997 році. Лідери ЄС запровадили стратегію сталого розвитку ЄС на основі пропозиції Європейської комісії в 2001 році та за свідченням Європейської ради «Сталий розвиток залишається одним з основних завдань Європейського Союзу у Лісабонському договорі» [19]. Сталий розвиток продовжує формувати довгострокове бачення розвитку ЄС у Стратегії «Європа 2020» [20], прийнятій у 2010 р. Пріоритетами визнано приборкання та адаптації до зміни клімату, при цьому ринку нафтопродуктів стосується

вимога зменшити високе споживання енергії в транспортному секторі та скасувати поточну втрату біорізноманіття та природних ресурсів, перехід до безпечного і сталого низьковуглецевого розвитку на основі ресурсозбереження. Пріоритетні дії передбачають впровадження, моніторинг і подальше посилення механізмів узгодження Стратегії «Європа 2020» з іншими наскрізними стратегіями, програмами, політиками.

Сполучені Штати Америки погодилися, разом з усіма іншими державами-членами ООН розробити і впровадити Національну стратегію сталого розвитку з урахуванням положень Конференції в Ріо-де-Жанейро в 1992 р. та Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі 2002 р. Була створена Рада при Президенті США зі сталого розвитку. Хоча більшість рекомендацій досі не були реалізовані, ідея сталого розвитку в США підтримується на урядовому рівні. Низка робочих груп розробляють національну стратегію США в інтересах сталого розвитку. Існує департамент при Міністерстві сільського господарства США, який підтримує принципи «скорочення, повторного використання та переробки» щодо ефективної обробки товару, переробки, транспортування, пакування, торгівлі, споживання та утилізації відходів. Уряд США розглядаючи пріоритети сталого розвитку зазначає «Завданням світової спільноти є розширення інвестицій в енергоефективність, відновлювані джерела енергії, і доступу до енергії шляхом створення ринкових умов з високою рентабельністю капіталу, залученням інвестицій приватного сектора в малозаселені райони... Також важливі програми для зниження споживаної енергії будівлями, транспортними засобами, обладнанням і приладами, прискорення розвитку і розповсюдження екологічно чистої енергії, ефективності та енергозберігаючих технологій; і видалити ринкових диспропорцій, у тому числі відмови від субсидій на викопне паливо і бар'єрів у торгівлі екологічно безпечними товарами і послугами [21].

З урахуванням зарубіжного досвіду зазначимо, що механізм управління сталим розвитком на ринку нафтопродуктів в сучасному світі передбачає

врахування вимог постіндустріальної епохи, які стосуються інституційних засад, соціальних стандартів, екологічної безпеки, впровадження інноваційних технологій та корпоративної соціальної відповідальності, рівня інформатизації, достатнього для здійснення моніторингу, прозорості умов ринку і прогнозованості зміни кон'юнктурних параметрів.

Нафтові та нафтопереробні компанії впроваджують управлінські рішення, які втілюють досягнення параметрів сталого розвитку при цьому досягається не лише соціально-екологічний, але й економічний ефект. Важливим аспектом є територіальна розосередженість місць видобутку та споживання нафти, що є суттєвим чинником розвитку світового ринку нафтопродуктів. Завантаження нафтопереробних заводів залежить від кількості нафти, що надійшли на нафтопереробку, а це, у свою чергу визначає обсяги виходу перероблених продуктів. Тому, оптимізація завантаження, зменшення втрат, що виникають в процесі переробки, впровадження інноваційних технологій глибокої переробки нафти за суттю зменшує виробничі та екологічні ризики.

Імплементация пріоритетів сталого розвитку на ринку нафтопродуктів передбачає розробку індикаторів досягнення стандартів і норм у сфері сталого розвитку. Методичні підходи при цьому залежать від рівня досліджуваного ринку та відрізняються за структурою і принципами побудови залежно від наявності інформаційних ресурсів для здійснення моніторингу. Так як не у всіх країнах розроблені національні стратегії сталого розвитку, пріоритетні економічні, екологічні та соціальні індикатори сталого розвитку, відповідно розробка і впровадження пріоритетів на галузевому рівні має методологічне обмеження.

Управління галузевим аспектом сталого розвитку передбачає формування системи індикаторів на основі комплексності аналізу, інтегральної системи оцінки, що забезпечує можливість порівняння суб'єктів світового ринку нафтопродуктів між собою за єдиним критерієм. Таким чином ефективні управлінські рішення щодо управління сталим розвитком

базуватимуться на даних щодо економічної, соціальної та екологічної складової сталого розвитку в єдиному комплексі періодично досліджуваних показників.

Висновки. Аналіз наукових підходів та зарубіжного досвіду щодо імплементації пріоритетів сталого розвитку на ринку нафтопродуктів дав змогу виокремити відмінність засобів в залежності від рівня ринку. Імплементація пріоритетів сталого розвитку на світовому ринку нафтопродуктів здійснюється засобами наднаціональних важелів впливу, регуляторними механізмами урядів та управлінськими рішеннями нафтопереробних компаній. Розглянуто формування механізмів системної адаптації управління сталим розвитком на світовому ринку нафтопродуктів до вимог постіндустріальної епохи. Виявлено умови реалізації пріоритетів сталого розвитку на ринку нафтопродуктів на локальному, національному, міжрегіональному та світовому рівнях з урахуванням системного підходу.

Список використаних джерел

1. Bonini Sh. The business of sustainability: McKinsey Global Survey results / Bonini Sh.; Görner St. Available from: http://www.mckinsey.com/insights/energy_resources_materials/the_business_of_sustainability_mckinsey_global_survey_results
2. Бурлака В. Г. Сучасні тренди науково-технологічного розвитку та їх роль у нафтовому секторі / В. Г. Бурлака // Актуальні проблеми економіки . – 2013. – № 5. – С. 54–65. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ape_2013_5_8.pdf
3. Ли А. С. Формирование логико-структурной схемы управления устойчивым развитием социально-экономических систем / А. С. Ли, В. В. Казаков // Вестник Томского Государственного Университета. – 2011. – №348. – С. 100–103.

4. Кратт О. А. Світовий ринок нафти вибір інструментарію пізнання / О. А. Кратт, І. О. Кірнос // Научные труды ДонНТУ. – Серия: экономическая. – Выпуск 37–2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://vuzlib.com.ua/articles/book/13515-Sv%D1%96tovijj_rinok_nafti_vib%D1%96r_/1.html
5. Лютий С. М. Сучасний стан і тенденції розвитку нафтопереробної промисловості світу / С. М. Лютий, Б. Ф. Кочірко, Л. О. Щербініна // Вісник НАУ. – 2009. – №1. – С. 134–138.
6. Мазуренко В. П. Розвиток світового ринку нафтопродуктів в умовах глобалізації // В. П. Мазуренко, О. С. Шапран // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): Науковий журнал. – К.: НАУ, 2013. – № 4. – С.104-108.
7. Muelbauer J. Credit, the stock market and oil / Muelbauer J. and L. Nunziata, University of Oxford, Working paper, (2001), June.
8. Healy M. P. The Sustainable Development Principle in United States Environmental Law / Michael P. Healy // http://uknowledge.uky.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1109&context=law_facpub
9. Шпак О. Г. Методичні та організаційні підходи до вдосконалення управління ринком нафти і нафтопродуктів / О. Г. Шпак // Проблеми науки. – 2003. – № 9. – С. 20–26.
10. World Commission on Environment and Development (WCED). Our common future. Oxford: Oxford University Press, 1987. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/42/427&Lang=E
11. Конференція ООН у Ріо-де-Жанейро в рамках прийняття «Порядку денного на XXI століття». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/agenda21.shtml
12. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Mainstreaming sustainable development into EU policies : 2009 Review

of the European Union Strategy for Sustainable Development / COM/2009/0400 final * Brussels, 24.7.2009 Available from /<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52009DC0400>

13. Постанова КМУ від 26 квітня 2003 р. № 634 «Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/634-2003-%D0%BF>

14. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року, затвердженої Законом України від 21 грудня 2010 року № 2818-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011, . – № 26. – ст. 218. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.

15. Постанова КМУ від 5 грудня 2007 р. № 1376 «Про затвердження Державної цільової екологічної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища» [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1376-2007-p

16. Постанова КМУ від 1 березня 2010 р. № 243 «Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки». [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/243-2010-p

17. Указ президента України «Про роботу місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів» 29 серпня 2003 року N 945/2003.

18. Пріоритети національної стратегії збалансованого (сталого) розвитку України: погляд НУО / Редактори: Марушевський Г.Б. (Національний екологічний центр України), Павличенко П.Г. (Регіональний екологічний центр РЕЦ-Київ), Тимочко Т.В. (Всеукраїнська екологічна ліга) // <http://www.necu.org.ua/upl/sd-priorities-ref1.pdf>

19. Treaty of Lisbon amending the Treaty of European Union and the Treaty establishing the European Community // Official Journal of the European Union. Series C. – 2007. – Vol. 50. – № 306. – 271 p.
20. Europe 2020. Available from http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm
21. Sustainable Development for the Next Twenty Years United States Views on Rio+20 // Press Statement. Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs. New York City. November 1. – 2011. Available from <http://www.state.gov/e/oes/sus/releases/176863.htm>